

آخرین و جامع‌ترین تحقیق درباره علل سقوط ساسانیان و تسلط اعراب بر ایران

- Decline and Fall of the Sasanian Empire
- By : Parvaneh Pourshariati
- IB Tauris London. New York
- 538 p - 2008

۴۳۹

افول و سقوط امپراتوری ساسانی تازه‌ترین و شاید بتوان گفت جامع‌ترین تحقیقی است که یک پژوهشگر ایرانی، بانو پروانه پورشریعتی درباره علل زوال و سقوط ساسانیان در آمریکا انجام داده و در سال ۲۰۰۸ از طرف مؤسسه انتشاراتی «تورس» انتشار یافته است. نویسنده کتاب خانم پروانه پورشریعتی دختر یکی از روزنامه‌نگاران معروف ایران شادروان هوشنگ پورشریعتی است که در حال حاضر استاد دانشگاه ایالتی اوهایو آمریکا است و این کتاب مستند و ارزشمند را با مراجعه به صدها منبع که ۲۶ صفحه کتابنامه این اثر را تشکیل می‌دهد پدید آورده است.

کتاب با مقدمه‌ای درباره چگونگی برآمدن سلسله ساسانی و تأثیر تمدن اشکانیان بر دوره ساسانیان آغاز می‌شود و مؤلف حکومت ساسانیان را نوعی Confederacy یا کنفدراسیون و تلفیقی از ساسانیان و اشکانیان به شمار می‌آورد و بروز رقابت و اختلاف بین نیمه پارسی یا ساسانی حکومت و نیمه اشکانی آن را از عوامل زوال حکومت ساسانیان می‌داند. بخش اعظم کتاب به سیر تحول حکومت ساسانیان از خسرو اول (انوشیروان) به بعد اختصاص دارد و قیام مزدکیان را که ناشی از تسلط مؤبدان زرتشتی بر ارکان حکومت ساسانی و نابرابری‌ها و ستم بر طبقات فرودست جامعه بود سرآغاز افول ساسانیان به شمار می‌آورد. سلطنت خسرو دوم (خسرو پرویز) و جنگ‌ها و

لشکرکشی‌های بی‌بهره و بی‌حاصل او که هزینه گزاف و فشار آن بیشتر بر مردم تحمیل می‌شد و رقابت و اختلاف بین مدعیان جانشینی او که با ظهور اسلام تقارن یافت، از عوامل زوال و سقوط ساسانیان و فتح سریع و آسان ایران به دست اعراب به شمار آمده است.

بخش عمده کتاب به آخرین سال‌های حکومت ساسانیان که طی آن ده پادشاه در مدت کمتر از شش سال عوض شدند و چگونگی تسلط اعراب بر ایران در دوران سلطنت آخرین پادشاه ساسانی، یزدگرد سوم اختصاص یافته است. از ده پادشاه که در ده سال آخر حکومت ساسانیان بر تخت لرزان سلطنت ایران نشستند دو تن پوران‌دخت و آزر می‌دخت (دختران خسرو پرویز) اولین و آخرین زنانی بودند که بر تخت سلطنت ایران جلوس کردند. در منابع تاریخی گذشته خوانده‌ایم که پوران‌دخت یا «پوران‌دخت» دختر بزرگ خسرو پرویز در سال ۶۳۰ میلادی به سلطنت رسید و تا سال ۶۳۱ سلطنت کرد. پس از او آزر می‌دخت دختر کوچکتر خسرو پرویز کمتر از یک سال سلطنت کرد و به قتل رسید و بعد از او سلطنت به هرمزد چهارم رسید. ولی نویسنده کتاب افول و سقوط امپراتوری ساسانی با استناد به منابعی که به آن مراجعه کرده است می‌نویسد که پس از کشته شدن آزر می‌دخت دوباره پوران‌دخت به سلطنت رسید و در واقع دو بار سلطنت کرد، که دوران دوم پادشاهی او هم کوتاه بود.

یکی از مراحل حساس سال‌های آخر حکومت ساسانیان سلطنت کوتاه مدت آزر می‌دخت است که با کشته شدن او به دست رستم فرخ هرمزد (رستم فرخ‌زاد) فرجام تلخی داشت. در کتاب پروانه پورشریعتی چگونگی این ماجرا به نقل از منابع مختلف شرح داده شده و آمده است که فرخ هرمزد فرمانده یا «اسپهبد» سپاه خراسان که از تبار اشکانیان بود پس از جلوس آزر می‌دخت بر تخت سلطنت از او خواستگاری کرد. آزر می‌دخت به تصور این که فرخ هرمزد می‌خواهد به عنوان همسر او اختیارات سلطنت را به دست بگیرد فرمان قتل وی را صادر کرد. پسر فرخ هرمزد، رستم که در منابع فارسی به نام «رستم فرخ‌زاد» معروف شده است به خونخواهی پدر قیام کرد و آزر می‌دخت را به قتل رساند و این سرآغاز شکاف و اختلاف بزرگی در حکومت ساسانیان بود. رستم فرمانده سپاه ایران در جنگ قادسیه بود و یکی از دلایل شکست او در جنگ با اعراب اختلاف و دودستگی در میان سپاهیان او بود.

بیش از صد صفحه از کتاب افول و سقوط امپراتوری ساسانی به شرح جنگ‌های اعراب و ایرانیان و چگونگی فتح بخش اعظم قلمرو امپراتوری ساسانی به دست اعراب

DECLINE AND FALL OF THE
SASANIAN EMPIRE

THE SASANIAN-PARTHIAN CONFEDERACY
AND THE ARAB CONQUEST OF IRAN

PARVANEH POURSHARIATI

اختصاص یافته و نویسنده این سطور در هیچ یک از منابع فارسی چنین شرح دقیق و مستندی درباره چگونگی تسلط اعراب بر ایران ندیده است.

چند تن از اساتید دانشگاه‌های آمریکا نیز شرحی در ستایش کار عظیمی که پروانه پورشریعتی پدید آورده است نوشته‌اند. «فرد - داتر» استاد تاریخ دانشگاه شیکاگو در معرفی این کتاب آن را یک اثر Monumental خوانده که به همان معنی عظیم و تاریخی است. پروفیسور داتر اضافه می‌کند که این اثر یک نقطه عطف یا سرفصل مهمی در پژوهش‌های تاریخی است. «کندی» استاد دانشگاه لندن نیز می‌نویسد که این اثر مهمترین بازنگری در تاریخ اواخر حکومت ساسانیان و چگونگی تسلط اعراب بر ایران است. پروفیسور «استفن همفری» استاد دانشگاه «ساتنا باربارا» (کالیفرنیا) نیز می‌نویسد که کتاب دکتر پورشریعتی، تصویر تازه و روشنی از دلایل افول و سقوط امپراتوری ساسانی به خواننده ارائه می‌کند و در مجموع کاری «ابتکاری، متهورانه، بدیع و اثرگذار است».

انتشارات روزبهان منتشر کرد:

تاریخ عصر چنگیزخان مغول

بازگردانی جلد اول تاریخ جهانگشای جوینی

فروزان آزادبخت

تهران - خیابان انقلاب - مقابل دانشگاه تهران

تلفن: ۶۶۹۶۶۷۹۷